

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В.М. КОРЕЦЬКОГО
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

*SCIRE LEGES NON HOC EST VERBA EARUM TENERE,
SED VIM AC POTESTATEM*

Publius Iuventius Celsus

*Знання законів не полягає в тому, щоб їх пам'ятати,
а в тому, щоб розуміти їхній сенс*
Публій Ювенцій Цельс

ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 15 листопада 2013 р.)

До 150-річчя
академіка
Всеукраїнської академії наук

**Олексія Михайловича
ГУЛЯЄВА
(1863–1923)**

Київ
Ніка-Центр
2013

УДК 340
ББК 67.0
П68

Правові відносини: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць.
П68 Матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 лист. 2013 р.) / за
заг. ред. В.П. Нагребельного, Н.М. Пархоменко, М.М. Шумила. —
К. : Ніка-Центр, 2013. — 264 с.

ISBN 978-966-521-353-6

У збірнику вміщено тексти наукових доповідей та повідомлень, присвячених актуальним теоретичним та практичним проблемам теорії правових відносин та проблемам розвитку публічно-правових та приватно-правових відносин. Okремо розміщено статті-дослідження біографії та наукової спадщини провідного вченого-юриста, академіка Всеукраїнської академії наук О.М. Гуляєва.

Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

УДК 340
ББК 67.0

ISBN 978-966-521-353-6

© Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України, 2013

Григор'єва В.В.

к.ю.н., доцент кафедри господарського і міжнародного права
ПВНЗ «Європейський університет»

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ РІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ

Специфіка юридичного регулювання певної сфери суспільних відносин за допомогою засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволених, заборон, а також позитивних зобов'язань та створюючи особливу направленість регулювання можливо через визначення правового режиму рішення суду. Як правило, різноманітні сфери суспільних відносин потребує різного співвідношення засобів та методів правового регулювання, своєрідність правових режимів спостерігається як у правовій системі у цілому так й кожної галузі, так саме у господарському процесі. Тому при обранні певного правового режиму, яким створюється певний клімат, настрої регулювання зі сторони держави, використовуються публічно-правові або приватно-правові засоби регуляції відносин, які складаються при прийнятті рішення господарським судом.

Питання про режим правового регулювання має поряд з теоретичною велику практичну значимість. Вибір того чи іншого режиму правового регулювання залежить від змісту відносин, що регулюються, а також низки інших умов, які разом потребують від законодавця вибрати для даних відносин саме такий спосіб їх юридичного будування, щоб зробити правове регулювання найбільш ефективним, доцільним та сприятливим втілення у життя принципів господарського процесу.

Для успішного з'ясування правового режиму рішення господарського суду, на нашу думку, необхідно виділити головне, що визначає його відмінні ознаки, які у сукупності складають його специфіку.

Специфіка судового рішення обумовлена природою органу, який його прийняв, його цілями та завданнями. Виходячи з цього, сутність рішення господарського суду визначається правовою природою господарського суду, особливостями процесуальної форми господарського судочинства та завданнями, які виконуються при здійсненні правосуддя господарськими судами. Господарський суд є органом державної влади, який створений для забезпечення захисту прав та інтересів учасників господарської діяльності в умовах ринкової економіки. Так, можна визначити, що рішення захищає права та інтереси суб'єктів господарської діяльності, сприяє формуванню та підтриманню правопорядку у сфері господарської діяльності, а також розвитку ринкового обігу в Україні¹.

¹ Хозяйственное право. Учебник. Институт экономико-правовых исследований НАН Украины / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хогулина, П.Г. Скрипник, А.А. Чувпило;

Також, специфіка рішення господарського суду, пов'язана з суб'єктним складом судового розгляду. Сторонами у справі є, перш за все, суб'єкти господарської діяльності. Правом звернення до господарського суду володіють підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (ст.1 ГПК України).

Господарський суд розглядає справи за позовними заявами суб'єктів господарювання, які звертаються до суду за захистом своїх прав та інтересів, що охороняються законом. Ці інтереси визначаються як бажанням отримати певні переваги шляхом судового підтвердження відповідних прав та відсутністю певних зобов'язань, а також з метою отримати рішення певного змісту. Відповідно є матеріально-правовий інтерес та обумовлений процесуальний інтерес, який у своїй єдності визначає юридичну зацікавленість сторін у процесі. При цьому матеріально-правова зацікавленість позивача базується на залученні переваг, а відповідача — у бажанні спростувати заявлені позивачем вимоги. Процесуальна зацікавленість сторін заснована на бажанні отримати рішення про задоволення позову — з боку позивача, або про відмову в його задоволенні — з боку відповідача.

Відповідно до ст. 82 ГПК України рішення господарського суду приймається за суттю спору. Воно визначається заявленими позовними вимогами та запереченнями, тобто предметом, про який сперечаються сторони, та з приводу якого господарський суд висловлює своє судження у рішенні по закінченні судового розгляду.

У діючому господарському процесуальному законодавстві не передбачається поняття господарського спору. Досліджуючи поняття господарський спір, Д.М. Притика вказує, що законодавство не містить поняття «спір» загалом, а використовує поняття «економічний спір», визначаючи його як спір у сфері економічних відносин. Автор також вважає, що основним завданням господарського суду є захист економічних прав та охоронюваних законом інтересів учасників господарських відносин, що є головним у визначенні місця господарського суду в системі судових органів¹.

Специфікою рішення господарського суду є також джерела, на основі яких господарський суд приймає рішення. Джерелом судового рішення є діяльність суду, що здійснюється згідно з процесуальним законодавством, яка спрямована на захист порушених суб'єктивних інтересів шляхом застосування норм матеріального права до конкретних суспільних відношень.

под ред. В.К. Мамутова. — К.: Юринком Интер, 2002. — 910 с. — С. 12

¹ Притика Д.М. Правові засади організації і діяльності органів господарської юрисдикції та шляхи їх удосконалення / Д.М. Притика. — К.: ІнЮре, 2003. — 328 с. — С. 66-67

Господарський суд вирішує господарські спори на підставі Конституції України, Господарського процесуального кодексу України, інших законодавчих актів України, міжнародних договорів; у випадках, передбачених законом або міжнародним договором, застосовує норми права інших держав; у разі відсутності законодавства, що регулює спірні відносини за участю іноземного суб'єкта підприємницької діяльності, господарський суд може застосовувати міжнародні торговельні звичаї.

Таким чином, судові рішення підсумовує застосування судом матеріальних та процесуальних норм, причому процесуальні норми регламентують діяльність суду і забезпечують тим самим правильність застосування норм матеріального права.

Прийняття та оформлення рішення не можна розглядати як самоціль діяльності суду, воно являє собою найважливіший етап на шляху досягнення мети усієї правосудної діяльності — захист конкретних суб'єктивних прав та інтересів.

Згідно ст. 83 ГПК України господарський суд з'ясовує чи мали місце обставини, на які посилаються учасники судового процесу, та якими доказами вони підтверджуються; чи не виявлено у процесі розгляду справи інших фактичних обставин, що мають суттєве значення для правильного вирішення спору, і доказів на підтвердження цих обставин; яка правова кваліфікація відносин сторін, виходячи з фактів, установлених у процесі розгляду справи, та яка правова норма підлягає застосуванню для вирішення спору.

Правильність рішення залежить не тільки від того повно чи ні з'ясовані обстави справи, правильно чи ні застосовані норми матеріального права, вірно чи ні розв'язана справа по суті, але й від того, як складений та викладений процесуальний документ, наскільки відповідає вимогам закону його зміст¹.

Судове рішення є офіційним документом, який виражає волю держави та ухвалюється компетентним органом. Відповідно ст. 45 Господарського процесуального кодексу України рішення господарських судів приймаються іменем України.

Рішення господарського суду як процесуальний документ являє собою зовнішню форму рішення як акта правосуддя та засіб документально-словесного закріплення висновків суду. Відповідно ст.ст. 45 та 82 ГПК України рішення суду викладається у письмовій формі, підписується суддею, який розглянув справу, в разі колегіального складу суду рішення підписується всіма суддями, що розглядали справу в складі колегії суддів.

¹ Каминка А.И. Очерки торгового права / А.И. Каминка. — М.: ЮрИнфор, 2002. — 545 с. — (Библиотека «ЮрИнфор». Сер.: Научное наследие). — С.142

Зміст або структура судового рішення має нормативне закріплення у статті 84 ГПК України.

Вищезазначене свідчить, що рішення господарського суду являє собою складне явище, яке містить різні ознаки матеріального та процесуального характеру. Сутність рішення суду – це, перш за все, акт із застосування права, який має певні особливості, а саме: розв'язує конкретні спірні господарські відносини та містить індивідуальне розпорядження, що адресоване конкретним особам та визнає міру їх можливої та належної поведінки; викликає певні юридичні наслідки індивідуального характеру; є зовнішнім формальним закріпленням результату правозастосування у кожній господарській справі; повинно відповідати закріпленню у господарському процесуальному законодавстві вимогам; є результатом державного примусу.

Таким чином, правовий режим судового рішення є законодавче закріплений комплекс певних юридичних засобів якими стимулюють учасників господарського процесу для розв'язання та прийняття рішення господарським судом спору, в якому знаходить втілення ставлення держави до сутності спору між господарюючими суб'єктами. Рішення є офіційним актом правосуддя, яке ухвалюється компетентним органом, а саме господарським судом, у передбачених законом процесуальному порядку й формах, та спрямоване на вирішення господарської справи по суті.

Захарова О.С.

канд. юрид. наук, доцент, кафедра правосуддя, юридичний факультет,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИНИКНЕННЯ, РОЗВИТОК ТА УСКЛАДНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

При здійсненні судочинства в цивільних справах між судом, з однієї сторони та учасниками процесу з іншої виникають суспільні зв'язки, які регулюються нормами цивільного процесуального права.

Цивільні процесуальні відносини мають такі характеризуючі ознаки:

- 1) виникають виключно на диспозитивній основі в результаті вольових дій осіб, які звертаються до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів;
- 2) обов'язковим суб'єктом цих правовідносин є суд;
- 3) виникають ці правовідносини виключно на підставі процесуальних норм;
- 4) кожному процесуальному праву кореспондує певний процесуальний обов'язок і навпаки, тобто кожна процесуальна дія одного учасника процесу має процесуальні наслідки для всіх учасників процесу;